

Department of
Regional Studies
and Tourism

Journal of Regional Science and
Sustainable Development Economics

Impact of Urbanization Vectors on Economic Processes in Society

Andrii Buriachenko

D.Sc. (Economics), Professor,

Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
Department of Finance

Tetyana Solopenko

5th Year Student

Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
Department of Finance

ARTICLE INFO

Article history:

Received 20 April 2018

Received in revised form 25 April 2018

Accepted 25 April 2018

Available online

Language: Ukrainian

Abstract. The article analyzes the main development tendencies and intensity of urbanization processes in different regions of the world. Positive and negative aspects of the urbanized society are considered. The main stages of institutionalization of urban development both at the international level and in Ukraine are summarized. The features of the urbanization processes in the society and their influence on the economic state of the country and regions are found out.

Keywords: urbanization, city, urban population, interurban competition

December 2018 Volume 1 Number 1 ISSN:

Journal of Regional Science and Sustainable Development Economics

© Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman Press

УРБАНІЗАЦІЙНІ ВЕКТОРИ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ В СУСПІЛЬСТВІ

Анотація. У статті проаналізовано основні тенденції розвитку та інтенсивність урбанізаційних процесів у різних регіонах світу. Розглянуто позитивні та негативні аспекти урбанізованого суспільства. Узагальнено основні етапи інституціоналізації міського розвитку як на міжнародному рівні, так і в Україні. З'ясовано особливості урбанізаційних процесів в суспільстві та їх вплив на економічний стан держави та регіонів.

Ключові слова: урбанізація, місто, міське населення, міжміська конкуренція.

Вступ. Однією з характерних рис економічного розвитку другої половини XX ст. початку XXI ст. стало прискорення урбанізаційних процесів, перш за все у країнах, що розвиваються. Можна сказати, що людство увійшло в так званий «урбаністичний міленіум». Сприятливі умови для цього склалися роками, проте урбанізація створила й продовжує створювати низку можливостей та загроз для суспільного розвитку, вивчення яких потребує детального аналізу. Крім того, поглиблення глобалізаційних процесів, зміна форм суспільної комунікації, поширення використання Інтернет-технологій зумовили виникнення низки особливостей урбанізації, вивчення яких є актуальним у сучасних умовах.

Минуле сторіччя ознаменувалося рекордними в історії людства темпами урбанізації. Згідно зі звітом Департаменту з економічних і соціальних питань Організації Об'єднаних Націй (United Nations (2005)), за останні майже 100 років глобальна частка міського населення збільшилася з 13 % у 1900 р. до 29 % у 1950 р. і за даними 2010 р. перевищила 50 %. За прогнозами ООН темпи збільшення міського населення зберігатимуться, і до 2030 р. в містах проживатиме 60 % населення світу, що буде становити близько 5 млрд людей.

Метою статті є з'ясування основних тенденцій та викликів, пов'язаних із прискоренням урбанізації в світі. Завданням є аналіз динаміки урбанізаційних процесів, закономірності їх поширення, інтенсивність у різних регіонах світу, соціально-економічні, суспільно-політичні, екологічні наслідки та спроби міжнародного контролю за цим явищем на підставі звітів міжнародних організацій та національних інституцій.

Актуальність вивчення урбанізації зумовила посилення інтересу до цієї проблематики, тому існує чимало публікацій зарубіжних і вітчизняних науковців, а численність аспектів урбанізаційного впливу на людину, суспільство, довкілля зумовила багатогранність таких досліджень, здійснених у сфері економіки та менеджменту, соціології, політології, екології. Урбанізація не є природним процесом, а є лише результатом того, що містам надаються переваги в державній політиці та інвестиціях, що змушує людей виїжджати із сіл у пошуках роботи (Блум, Д. И, Тарун Х. (2007)).

На думку ж відомого російського дослідника Є. Перцика урбанізація являє собою багатогранний глобальний процес, що охопив увесь світ; він пов'язаний з розвитком, що різко

посилився в часи науково-технічної революції, і концентрацією виробничих сил та форм соціального спілкування, з підвищенням ролі міст та поширенням міського стилю життя на всю мережу населених пунктів (Перцик Е. (2009)).

Серед сучасних вітчизняних авторів, що досліджують дану проблематику, можна виділити декілька з них. Н. Омельченко говорить про те, що процес урбанізації в Україні довгий час формувався під впливом різноманітних факторів, серед яких головне місце належить політиці держав, у склад яких входила та чи інша частина території України у відповідний історичний період. Головним фактором у розвитку урбанізації у XX столітті була стрімка індустріалізація, а саме розвиток промисловості сприяв розширенню економічної бази і зростанню старих великих міст, він забезпечив поліфункціональність більшості з них, водночас посунувши інші види діяльності, які варто було б розвивати Україні» (Омельченко Н. (2015)).

Автор зазначає, що особливістю процесу урбанізації в Україні є значний розрив між її кількісними та якісними параметрами. У розвинених країнах урбанізація зумовлюється не лише переселенням у міста основної маси населення, його концентрацією у великих містах тощо (кількісний аспект), а й поширенням та ствердженням міського способу життя як невід'ємного феномену сучасної цивілізації (якісний аспект урбаністичної еволюції). В Україні ще не завершено процес адаптації сільських жителів до міського способу життя, оволодіння ними відповідною системою цінностей, норм поведінки тощо. Незавершений характер урбанізації визначається також і тим, що значна частина міського населення за характером зайнятості, рівнем обслуговування, різноманітністю дозвілля тощо не повністю опанувала міський спосіб життя. Отже, важливість вивчення якісних аспектів урбанізації, відмін в її рисах у різних регіонах України набуває особливої актуальності.

Л. Єлісєєва у своїй науковій публікації проаналізувала основні тенденції та інтенсивність урбанізаційних процесів у різних регіонах світу, звертаючи особливу увагу на збільшення проблем урбанізації у зв'язку з розширенням світових стандартів. Так, якщо раніше аналізувались проблеми продовольчого забезпечення, подолання бідності, то тепер також аналізується його вплив на кліматичні зміни, особливості поведінки споживача, муніципальну політику тощо. (Єлісєєва Л. (2015)).

Розглядаючи історичні факти виникнення та еволюції міських поселень, в доіндустріальний період місто було політичним і культурним центром. Сьогодні ж міста стали осередком споживання, інновацій, культурного розвитку, формування людського й соціального капіталу тощо. Спираючись на дані досліджень ООН та досліджень проблем стійкого розвитку Міжнародного інституту навколишнього середовища та розвитку (IIED), автор констатує, що процес урбанізації справляє також негативний вплив на екологію та умови життя у містах. Автором охарактеризовано методи оцінки впливу урбанізації за міжнародними стандартами, зокрема з використанням нового міжнародного індексу – the City Prosperity Index (CPI), який визначає рівень міського процвітання.

Автор наводить статистичні дослідження і прогнози ООН, які викладені у документах ООН-ХАБІТАТ, при цьому робитися наголос, що темпи росту чисельності населення будуть значно вищі за темпи урбанізації. Висвітлюються основні тенденції урбаністичних процесів в Україні 1990–2010 рр. та прогнози ООН на 2015–2025 рр. щодо українських міст, вказуючи, що головною проблемою в Україні на сьогодні є ріст конкуренції на ринку праці в містах, що перш за все зумовлено великою чисельністю населення і зменшенням кількості робочих місць через нестабільну економічну і політичну ситуації в Україні.

На думку автора, урбанізаційні процеси дають особливі можливості, для використання яких необхідні спільні зусилля суспільства, бізнесу та держави. Загострення конкуренції між містами стимулюватиме їх до пошуку ефективніших стратегій розвитку та міської кооперації у формі мета-регіонів, урбанізаційних коридорів та міст-регіонів, основні напрями яких потребують подальшого дослідження.

Досить цікава інформація висвітлюється в роботі В. Матвєєвої, де автор дослідила тенденції урбанізації, проблеми та шляхи їх вирішення в контексті сприяння інноваційному розвитку на основі і прикладі кращих міських практик. Вона зазначає, що саме міста повсякчас виступали центрами акумуляції людських, фінансових, технічних, інформаційних, організаційних ресурсів, які ставали джерелом прискорення розвитку самих міст – економічного, соціального, культурного, технічного, інноваційного тощо – і, як наслідок, регіонального, національного та світового розвитку. Урбанізація, на її думку, є однією з причин глобалізації та розвитку інноваційного процесу ресурсів для їх ефективного використання. (Матвєєва В. (2014)).

Аналізуючи кількісні параметри процесу урбанізації, а саме темпи приросту народонаселення світу та загальносвітові показники урбанізації за період 1960-2012 рр. , автор робить висновок, що у XXI столітті існує тенденція до поглиблення розриву між темпами приросту міського населення та населення загалом на користь першого. Проте, за оцінками експертів UN DESA (United Nation Department on Economic and Social Affairs), із настанням світової фінансово-економічної кризи (після 2008 р.) ця тенденція дещо сповільнилась. Але, до 2050-го року варто очікувати збереження тенденції щодо зростання кількості та питомої ваги міського населення та його стабілізації на рівні близько 65–67% від сукупного населення світу (Department on Economic and Social Affairs, 2017).

Можна погодитись з думкою автора, що міста, маючи знаний інноваційний потенціал, виступають осередками сприяння інноваційному розвитку, реалізуючи місцеві проекти сприяння інноваційній діяльності та утворюючи специфічні форми організації інноваційної діяльності. А отже процеси міського та інноваційного розвитку перебувають у двосторонній взаємодії, надаючи взаємних імпульсів до прискорення та сприяючи розв'язанню територіально специфічних проблем.

Процеси урбанізації неоднакові в різних підсистемах світового господарства. Це дає підставу для аналізу зв'язку між зростанням населення і економічним розвитком регіонів. Загалом, існує

кілька підходів до відображення зв'язку цих двох понять. Перший з них свідчить про те, що швидке зростання населення знижує ріст заощаджень і збільшує зростання робочої сили і утруднює її використання, знижує якість трудових ресурсів за рахунок зниження рівня витрат на освіту та охорону здоров'я, послаблює технічні нововведення, скорочує обсяг ресурсів на одну людину і в кінцевому підсумку уповільнює зростання ВВП на особу. Інший підхід полягає в тому, що демографічні фактори виступають функцією соціального та економічного розвитку – приріст населення робить свій внесок у виробництво ВВП. Він стимулює капіталовкладення і технічні удосконалення, відкриття та розробку мінеральних ресурсів, випуск продукції. Зростання населення не є проблемою, якщо економічні і соціальні зміни відбуваються досить швидко, якщо забезпечується необхідний технічний прогрес.

Кількісні параметри, що характеризують процеси урбанізації в сучасному світі, засвідчують деяке зниження темпів зростання кількості міського населення при збереженні випереджальної тенденції порівняно зі зростанням чисельності населення загалом (рис.1).

Рис. 1. Темпи приросту народонаселення світу, 1960–2015 рр.

Складено автором за даними Світового банку (*World Bank database. Urban population. Population, total*).

Питома вага міського населення та його абсолютна чисельність невинно зростає – у 1950–2005 рр. середньорічний темп приросту населення світу в цілому становив 1,71 %, то темп приросту міського населення був 2,65 %. У найближчі 25 років навіть помітно знижений темп приросту міського населення майже вдвічі перевищуватиме темп приросту світового населення в цілому — 1,78 % проти 0,95 % у середньому за рік. За такої інтенсивності чисельність міських жителів збільшиться вдвічі менше ніж за 40 років, тоді як тенденція досить помітного приросту сільського населення (1,12 % у середньому за рік у 1950–2005 рр.) змінилась тенденцією

зменшення даного приросту, яка за прогнозами продовжиться і в наступному десятилітті (– 0,03 % у середньому за рік у 2005–2030 pp.). Аналогічний прогноз дає і «World Urbanization Prospects: The 2009 Revision» (New World Encyclopedia. Urbanization (last modified on 12 January 2016)), згідно з яким сільське населення світу досягне максимуму в 3,5 млрд у 2020 р. і почне повільно знижуватися — до 2,9 млрд у 2050 р. Ці глобальні тенденції залежать від динаміки приросту сільського населення в менш розвинених країнах, в яких проживає сьогодні 91 % сільського населення світу. (рис.2).

Рис. 2. Загальносвітові показники урбанізації, 1960–2015 pp.

Складено автором за даними Світового банку (World Bank database. Urban population. Population, total).

Тим часом як сільське населення розвинених країн неухильно знижувалося протягом другої половини ХХ ст., і дана тенденція триватиме й у найближчому майбутньому, сільське населення менш розвинених країн більше ніж подвоїлося з 1950 р. і, імовірно, зростатиме й далі до 2022 р., перш ніж настане довгострокове зниження приросту (Буряченко А. (2013)).

Найвищі темпи зростання частки міського населення демонструють країни, що розвиваються, а в розвинених країнах частка міського населення порівняно стабільна, але загалом вища за аналогічний показник менш розвинених країн. За даними UN DESA (World Urbanization Prospects: The 2014 Revision (2015)) на 2015 р. у містах розвинених країн мешкало близько 78 % населення, а в містах країн, що розвиваються, – близько 46 %; у містах найменш розвинених країн – менше 30 % населення. Взаємозв'язок між рівнем урбанізації (питомою вагою міського населення в сукупному населенні країни) та рівнем доходів даної країни: країни з високими доходами (за класифікацією Світового банку) демонструють найвищий рівень урбанізації – до 80 % на 2015 р. за незначних темпів зростання міського населення, а в країнах із низьким рівнем доходів частка міського населення – найнижча. Найвищі темпи урбанізації демонструють країни з доходом, вищим за середній, – упродовж 1960–2015 pp. тут частка

міського населення зростає з 25,2 % до 60,7 %, перевищивши при цьому середньосвітовий рівень і наблизившись до показників країн із високим рівнем доходу.

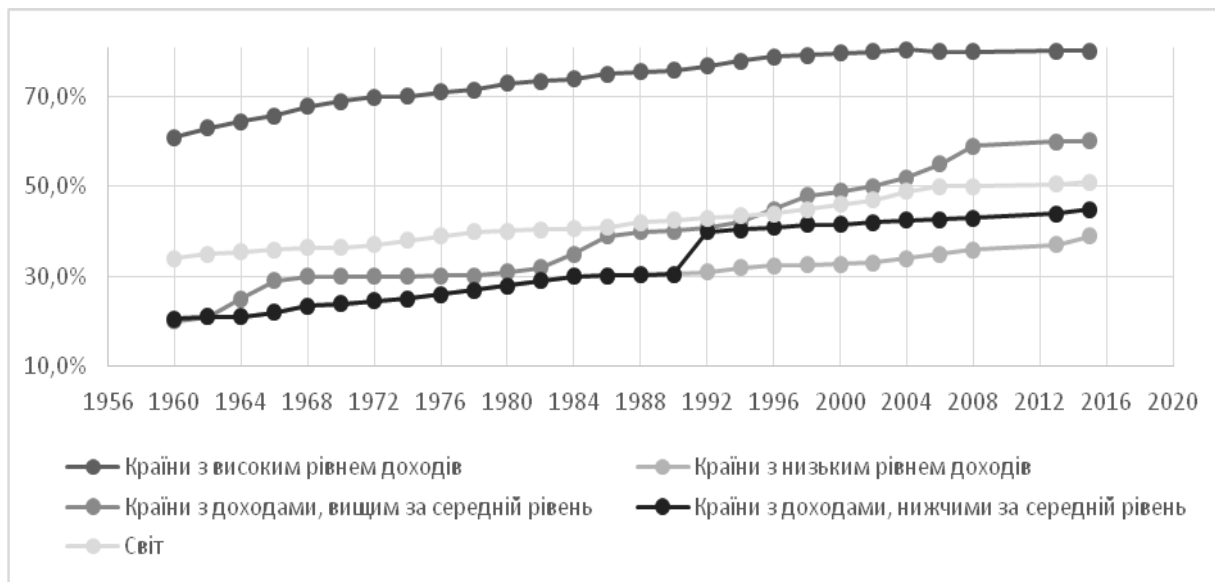

Рис. 3. Динаміка урбанізаційних процесів в країнах із різним рівнем доходів, 1960–2015 рр.

Складено автором за даними Світового банку (World Bank database. Urban population. Population, total).

У найближчій перспективі прогнозується подальше зростання частки міського населення в найменш розвинених і найбідніших регіонах, де до 2050 р. в містах мешкатиме до 50 % населення, а в розвинених країнах частка міського населення зростає незначно (до 85 %) у 2050 р.

Зростання показників урбанізації у світі й окремих групах країн зумовлює підвищену увагу до цього процесу та спричинених ним проблем із боку світової спільноти. Так, проблема, пов'язана з негативним впливом урбанізації на людину та довкілля, – одна зі складників «Цілей тисячоліття» (Millennium Goals), вона має за мету покращення умов життя мешканців міст до 2020 р. (United Nations Development Programme, 2016). Проте зазначена стратегія спрямована передусім на покращення умов життя міських мешканців із країн, що розвиваються, тобто на зменшення негативних проявів так званої «нетряної» урбанізації. Але урбанізація як глобальний мегатренд стосується не лише країн, що розвиваються, а й країн розвинених, хоча проблеми, спричинені нею, неоднакові в країнах із різним рівнем розвитку та різним рівнем доходу.

Сутність «нетряної» урбанізації, або, як іноді її називають, псевдоурбанізації, притаманної біднішим країнам, полягає в тому, що мешканці нетрів, які переселилися із сільської місцевості, не стають повноправними мешканцями міст, не отримуючи доступу до міських зручностей побутового, культурного, соціального характеру, не адаптуючись до міського способу життя та практично не асимілюючись до міського населення (Валдайцева М., 2013). Тому

першочергового розв'язання потребують проблеми, пов'язані із забезпеченням гідного рівня життя мешканців нетрів: нестачею питної води, санітарно-гігієнічних зручностей, недостатньою кількістю та якістю житла тощо. Розв'язання таких проблем, на думку експертів ПРООН, вимагає поєднання зусиль місцевої влади, державної влади та міжнародних організацій. Шляхи розв'язання цієї проблеми мають відшукуватися через залучення інвестицій і в міський розвиток, і в інноваційний розвиток міст для досягнення вищого рівня життя за менших фінансових витрат на відповідні перетворення.

Проблеми, що постають перед мешканцями міст у розвинених країнах, здебільшого стосуються негативного впливу міського способу життя на довкілля (промислового та транспортного забруднення довкілля, емісії парникових газів і відповідної загрози зміни клімату, побутового забруднення від щораз більшої кількості синтетичних і штучних матеріалів у побутових відходах за загального зростання обсягу таких відходів), на особистість (психологічне перенавантаження, постійні стреси, недостатня фізична активність тощо), на інфраструктуру (перенавантаження інфраструктурних мереж, їх швидка зношуваність, дефіцит енергоресурсів тощо). Розв'язання вказаних вище проблем, на перший погляд, видається менш нагальним порівняно з проблемами, що постають перед мешканцями міст, розташованих у менш розвинених країнах. Але значущість сприятливих умов існування людського розвитку поруч зі збереженням природного середовища не дозволяють нехтувати проблемами, що постають перед мешканцями міст, розташованих у розвинених країнах. Розв'язання таких проблем потребує поєднання не лише достатніх обсягів фінансування – і державних, і приватних – із ефективним управлінням міським розвитком, а й упровадження інновацій, які мають бути спрямовані не на розв'язання всього комплексу проблем, спричинених урбанізацією, і забезпечувати створення сприятливих умов для досягнення сталого розвитку.

Тобто проблеми, спричинені урбанізацією, хоча й різняться за своїм змістом у містах, розташованих у країнах із різним рівнем соціального й економічного розвитку, але, по суті, є різними рівнями прояву проблеми досягнення сталого розвитку, який охоплює економічний, соціальний, екологічний (чи, точніше, інвайронментальний) виміри (Our Common Future : Report of the World Commission on Environment and Development, 1987). При цьому в країнах, що розвиваються, на перший план висунуті проблеми економічного й соціального характеру, а в розвинених країнах перед мешканцями міст постають проблеми здебільшого екологічного та соціального характеру.

Визначені шляхи розв'язання проблем також спільні для міст, розташованих у країнах із різним рівнем розвитку; вони включають фінансування відповідних заходів, ефективне управління та інновації, але співвідношення між ними неоднакове: розроблення та впровадження інновацій, стимулювання міського інноваційного розвитку є основним із таких шляхів, які використовують в містах, розташованих у розвинених країнах, а в країнах, що розвиваються, переважають фінансові засоби розв'язання проблем, і в обох випадках

важливим є ефективне управління цільовим використанням фінансових засобів та інноваційним розвитком. У загальному вигляді сукупність урбанізаційних проблем і шляхів їх розв'язання в контексті досягнення сталого розвитку наведено на рис. 4.

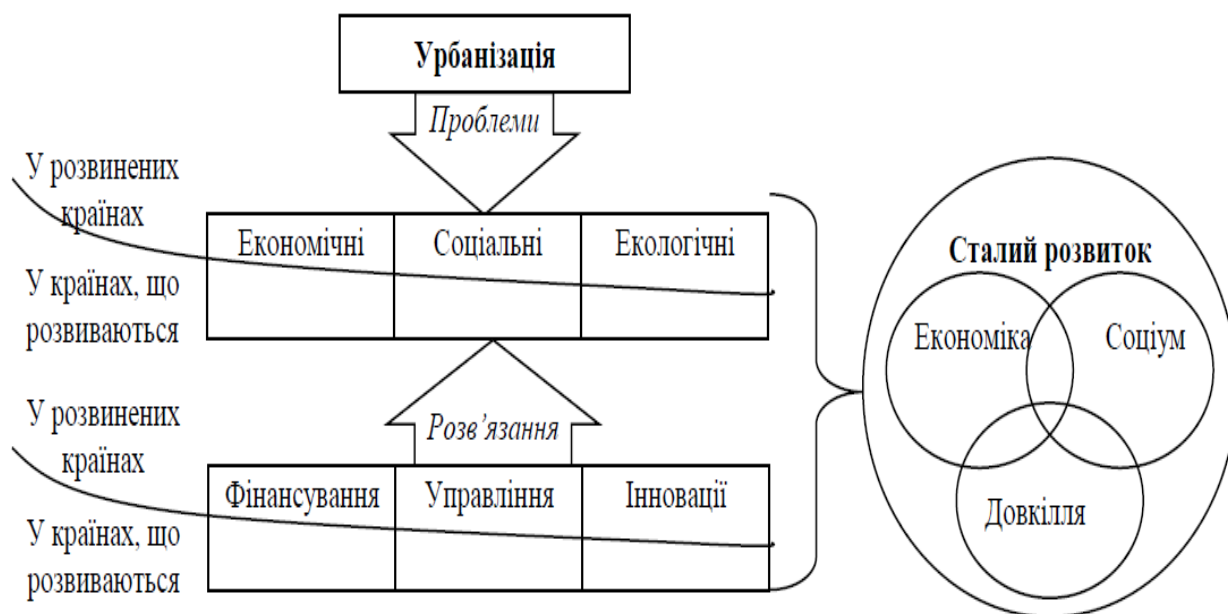

Рис. 4. Проблеми, спричинені урбанізацією, і шляхи їх розв'язання

Отже, інноваційний шлях розв'язання проблем, спричинених урбанізацією, можна вважати ключовим для міст, розташованих у розвинених країнах, та одним із найважливіших для міст, розташованих у країнах, що розвиваються. Інновації при цьому відіграють роль двигуна й засобу прискорення міського розвитку та розв'язання спричинених ним проблем, створюючи сприятливе середовище для поступу за всіма трьома вимірами сталого розвитку. Сприятливе для інноваційного розвитку міське середовище прискорює хід інноваційних процесів, створює нові можливості для його ініціації та для поширення наявних інновацій, що, врешті-решт, позитивно позначається на економічному розвитку міста, умовах життя його населення та на стані довкілля. Практика показує, який саме такий підхід, що використовують міста світу, неоднакові за масштабом, ресурсним потенціалом, рівнем соціально-економічного розвитку, дає змогу їм вдало розв'язувати урбаністичні проблеми.

У табл. 1 наведено приклади використання інновацій різного типу – технічних, технологічних, інфраструктурних, соціальних, організаційних, управлінських тощо – для подолання спричинених урбанізацією проблем, згрупованих за відокремленими на рис. 4 типами. Ці приклади підтверджують значущість інновацій для розв'язання проблем, спричинених урбанізацією, та ілюструють специфіку проблем, які розв'язують країни з різним рівнем економічного та соціального розвитку.

Таблиця 1

Кращі практики інноваційного розв'язання проблем міського розвитку

Економічні проблеми	Соціальні проблеми	Екологічні проблеми
Лодзь (Польща) – упровадження централізованого менеджменту міської інфраструктури	В’єт’ян (Лаос) – залучення громади до розвитку соціальної інфраструктури	Нью-Йорк (США) – оптимізація систем водопостачання та водовідведення
Ніцца (Франція) – створення «розумних мереж» у міській інфраструктурі та управлінні	Олне-су-Буа (Франція) – інформаційна програма забезпечення прав споживачів	Лондон (Велика Британія) – інтегрована система управління побутовими відходами
Гавр (Франція) – дистанційне управління міською інфраструктурою	Чикаго (США) – інноваційна система міської безпеки на основі відеомоніторингу	Борас (Швеція), Жичжао (Китай) – програми переходу міської інфраструктури та житлового сектора на альтернативне джерело енергії (енергію біомаси та сонячну енергію, відповідно)
Хаддерсфілд (Велика Британія) – програми технічної модернізації та перепрофілювання застарілих виробництв		Копенгаген (Данія) – реалізація програми віддаленого доступу лікарів до медичних карток містян
Толедо (Іспанія) – програма залучення іноземних інвестицій для модернізації міської виробничої сфери		Сан-Франциско (США) – упровадження міської інформаційної системи на основі стільникового зв’язку
Шанхай (Китай) – програма мультиджерельного фінансування міського розвитку		Пномпень (Камбоджа) – недержавний проект подолання бідності серед мешканців нетрів (санітарні та гігієнічні аспекти)
Портланд (США) – створення сприятливого інвестиційного режиму для модернізації міської економіки та сприяння міському розвитку		Шанхай (Китай) – Програма удосконалення системи водовідведення на засадах державно-приватного партнерства
Мілан (Італія) – залучення ІТ-технологій до системи надання соціальних послуг		Шанхай, Тяньцзінь (Китай) – побудова екоміст, дружніх до довкілля та людини
Тілбург (Нідерланди) – комерціалізація адміністративних послуг		Рабат, Танжер, Тетуан (Марокко) – програми забезпечення рівного доступу міського населення до питної води
Балтімор (США) – програма відновлення міської економіки та згуртованості міського населення через соціальні інновації ту сфері імміграції та інвестування		Монтлусон (Франція) – будівництво енергоефективних будинків
Маніла (Філіппіни) – Створення інституцій мікрофінансування та мікrokредитування для покращення умов життя в нетрях		Відень (Австрія) – створення хабу (центру) інноваційних технологій у сфері охорони довкілля
Дубай (ОАЕ) – система «єдиного вікна» у сфері адміністративних послуг бізнесового та соціального характеру		
Ліон (Франція) – реалізація програми партнерства між приватними компаніями та місцевою владою щодо створення центру міських інновацій		
Стокгольм (Швеція) – запровадження змінних тарифів на проїзд містом автотранспорту		
Емшер-парк (Німеччина, агломерація) – реалізація комплексу програм із реструктуризації місцевої економіки, екологічної реабілітації та підвищення стандартів життя		
Ванкувер (Канада) – комплекс програм побудови «зеленої» економіки, підвищення здоров’я населення та підвищення екологічної відповідальності		

Складено автором за даними джерел Asian Development Bank; International Business Machines Corporation (IBM); UN-Habitat; Бойкова М. В. (2011).

Одночасно міська влада зацікавлена в активізації інноваційної діяльності, яка сприятиме прискореному розвитку міської економіки. Одночасно використання фінансового та управлінського потенціалу, накопиченого в містах, поруч зі значними обсягами людських ресурсів, у тому числі висококваліфікованих і з великим потенціалом інтелектуального розвитку, зумовлюють привабливість міст як місця здійснення інноваційної діяльності, що має відповідні передумови та ресурси. Міста відіграють роль елементу простору, який характеризується, з одного боку, певними характеристиками, притаманними йому завдяки його просторовому розташуванню, а з іншого – його ресурсною базою, яка включає всі види ресурсів, потрібних для здійснення інноваційної діяльності та управління нею.

Отже, нині міста виступають місцем інтегрування ресурсів, потрібних для провадження інноваційної діяльності, а інновації, своєю чергою, є важливим чинником та інструментом міського розвитку, який передбачає, поміж іншим, накопичення та вдосконалення різноманітних ресурсів – людських, фінансових, інноваційних, інтелектуальних, управлінських, організаційних.

Щодо негативного впливу урбанізації, то перш за все це вплив на екологію, оскільки саме у містах відбувається найбільший викид парникових газів, що руйнує атмосферу. Хоча на сьогодні викиди вуглекислого газу в атмосферу значно скоротились, про що стверджують науковці. Це пов'язано, перш за все, з введенням нормативів з забруднення навколишнього середовища на законодавчому рівні і в міжнародному просторі.

Вагомим фактором урбанізаційних процесів є знищення прилеглих міських територій (природних зон) за рахунок розширення адміністративних кордонів міст за межі, зростання кількості автомобілів, що спричиняє зменшення швидкості руху по місту та є причиною збільшення часу на дорогу з одного місця до іншого. Це змушує людей пересідати з особистого транспорту на громадський або, що віднедавна є досить популярним, користування екологічно чистим вело-транспорт.

Окрім негативного впливу урбанізаційних процесів, є і багато позитивних моментів. Це, наприклад, розвиток міст як творчих і суспільно-політичних майданчиків. Використання Інтернет-технологій та поява соціальних мереж зумовила збільшення швидкості передачі інформації, дистанційне навчання, – які зменшують транспортне навантаження міст. Популярною стає можливість реалізувати себе в роботі на фрілансерстві чи аутсорсингу, що є досить вигідно як для компаній, так і для жителів міста, адже це допомагає працювати на 2-х і більше роботах одночасно, крім цього економити час і кошти на дорогу, харчування для людей та на оренду приміщень під величезні офіси для роботодавців.

Також в містах, де є більша скупченість населення, можна з легкістю організувати будь який рух населення, отримати підтримку в зборі благодійних коштів для розвитку якоїсь благодійної ідей.

Велика скупченість населення у містах дозволяє наповнювати бюджети міст коштами, що в подальшому покращує економічний і соціальний стан міста. Кошти спрямовуються на озеленення чи будівництво парків міст або на оновлення громадського транспорту, що робить його більш комфортним для жителів міста. Наприклад, у Індії операційні витрати та підтримка міської інфраструктури оцінюється експертами в 17 млрд. дол. (Mukundan K., 2008).

Урбанізаційні процеси впливають на кожного громадянина будь-якої країни, починаючи від країн що розвиваються і закінчуючи високорозвиненими країнами. Відмінність лише в тому, що рівень вирішення цієї проблеми для кожної країни знаходиться на різних стадіях.

З метою адекватної «відповіді» на проблеми, які згадувались вище, на нашу думку, необхідними є:

1) розроблення заходів щодо зменшення економічного розриву і соціального розшарування між населенням міст і сіл, зокрема:

- проведення диверсифікації виробництва;
- стимулювання у сільській місцевості розвитку малого та середнього підприємництва;

2) запровадження системи управління міграційними потоками, для чого органам влади кожного великого міста потрібно чітко визначити, скільки і якої спеціалізації фахівців із-за кордону необхідно залучити для подальшого розвитку міста;

3) активне використання світового досвіду (зокрема, європейського) при розробці стратегії покращення екологічного стану у містах;

4) забезпечення модернізації міської інфраструктури та поліпшення якості житлово-комунальних послуг, для чого необхідно:

- у кожному місті розробити план модернізації об'єктів міської інфраструктури, чітко зазначивши, за рахунок яких коштів проводитимуться ті або інші роботи;

5) розробка заходів щодо захисту навколишнього середовища завдяки:

- упровадженню технологій відновлювальної енергетики;
- забезпеченню ефективної утилізації відходів виробництва та споживання;
- модернізації систем очистки на підприємствах промисловості та ЖКГ.

6) ефективно користуватись перевагами урбанізаційних процесів:

- використання свідомості великої кількості населення для реалізації різних проектів;
- збільшення ролі віддалених способів роботи населення для оптимізації руху населення міста;
- користуватись різноманітними інформаційними технологіями (соціальні мережі, Інтернет і т.д.) для закликання, рекламування охорони навколишнього середовища, до прийняття заходів з економії природних ресурсів тощо.

Сучасні урбанізаційні процеси викликають низку негативних і позитивних економічних, соціальних, екологічних і політичних моментів, які стосуються як громади одної адміністративної одиниці, так і всього світу в цілому.

В Україні можна виділити такі головні виклики, які формує урбанізація: розшарування населення за рівнем доходів та можливостей для самореалізації; імміграція при природному скороченні чисельності населення України; підвищена вразливість органів влади перед протестами у містах; зношеність міської інфраструктури та її недостатня модернізація; забруднення навколишнього середовища, що не тільки погіршує рівень життя населення, а й провокує екологічно вмотивовані протести.

Виявлені урбанізаційні тенденції у світі та пов'язані з ними проблеми потребують використання для їх розв'язання інноваційних ресурсів, які мають запроваджуватися в різних сферах функціонування міста для подолання економічних, соціальних, екологічних проблем, спричинених урбанізацією, та для досягнення його сталого розвитку. Одночасно міста, маючи інноваційний потенціал, виступають осередками сприяння інноваційному розвитку, реалізуючи місцеві проекти сприяння інноваційній діяльності та утворюючи різні специфічні форми її організації. Отже, процеси міського та інноваційного розвитку перебувають у двосторонній взаємодії, надаючи взаємні імпульси до прискорення та сприяння розв'язанню територіально специфічних проблем.

Список літературних джерел

Asian Development Bank [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.adb.org/>

International Business Machines Corporation (IBM) [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.ibm.com>

Mukundan K. (2008). Municipal Finance Trends and Practices in Developing Countries / K. Mukundan // For the. Urban Community of Practice; Asian Development Bank/ - Manila. – 2008/ - October 30.

New World Encyclopedia. Urbanization [Electronic resource]. — Access mode: <http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Urbanization>

Our Common Future : Report of the World Commission on Environment and Development [Electronic re-source]. – Access mode : <http://www.un.org/documents/ga/res/42/ares42-187.htm>

UN-Habitat [Electronic resource]. – Access mode : <http://unhabitat.org/>

United Nations (2005). World Urbanisation Prospects: The 2005 Revision, United Nations, DESA, Population Division, online available at: http://www.un.org/esa/population/publications/WUP2005/2005WUPHighlights_Exec_Sum.pdf

United Nations Development Programme [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.undp.org>

United Nations Development Programme. Sustainable urbanization strategy UNDP 's support to sustainable, inclusive and resilient cities in the developing world, New York, 2016, 60 p. – [Електронний ресурс] – Режим доступу:

http://www.undp.org/content/dam/undp/library/Sustainable%20Development/Urbanization/UNDP_Urban-Strategy.pdf

United Nation Department on Economic and Social Affairs . World population projected to reach 9.8 billion in 2050, and 11.2 billion in 2100. – June 21,2017 - online available at:

<https://www.un.org/development/desa/en/news/population/world-population-prospects-2017.html>

World Bank database. Urban population. Population, total - Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL>

World Urbanization Prospects: The 2014 Revision. (2015), UN Department of Economic and Social Affairs <https://esa.un.org/unpd/wup/publications/files/wup2014-report.pdf>

Блум Д. И. Урбанистическая революция / Дэйвид И. Блум, Тарун Ханна // Финансы & развитие. — 2007. — № 9. — С. 9.

Бойкова М. В. Будущее городов: города как агенты глобализации и инноваций / М. В. Бойкова, И. Н. Ильина, М. Г. Салазкин // Форсайт. — 2011. — Т. 5, № 4. — С. 32–48.

Буряченко А. Є. Фінансовий потенціал регіонального розвитку: монографія / А. Є. Буряченко; ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2013. - 342 с.

Валдайцева М. В. Влияние крупного города на развитие человеческого капитала [Электронный ресурс] / М. В. Валдайцева // Науч. журн. НИУ ИТМО. Сер. : Экономика и экологический менеджмент. – 2013. – № 2. – Режим доступа : <http://www.economics.ihtb.ifmo.ru>

Єлісєєва Л. В. Сучасні урбанізаційні процеси: основні тенденції та виклики / Л. В. Єлісєєва // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2015. - Вип. 3. - С. 11-17. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2015_3_3

Кравців В. С. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. Редактор В. С. Кравців. – Львів, 2015. – 246 с.

Крамаренко Р. Парадигмальні підходи до ідентифікації якості розвитку креативного міста / Р. Крамаренко // Вісник Дніпропетровського університету (Серія «Економіка»). – 2014. – Вип. 8 (1). – С. 110–119.

Матвеева В. Урбанізація та інновації: взаємний вплив і шляхи розв'язання спільних проблем / В. Матвеева // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини. - 2014. - № 14. - С. 13-20. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnum_2014_14_5

Омельченко Н. Основні риси просторової еволюції урбанізації в Україні / Н. Омельченко // Економічна та соціальна географія. - 2015. - Вип. 4. - С. 45-48.

Перцик Е. Н. Геоурбаністика : учеб. для студ. высш. учеб. заведений / Е. Н. Перцик. — М.: Академия, 2009. — С. 423.

Устінова І. І. Урбанізаційні процеси в екологічному просторі / І. І. Устінова // Містобудування та територіальне планування. - 2014. - Вип. 53. - С. 549-554. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2014_53_73